

УДК: 378.14

В. М. Федорець,

докторант, кандидат медичних наук,

Інститут вищої освіти НАПН України,

Київ (Україна)

ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ ПІДХІД ЯК АКТУАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЧНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. У статті висвітлюються шляхи використання герменевтики для формування методології й методики розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури. Як значущий результат використання герменевтичного підходу визначається герменевтична, ціннісно-смилова, екзистенційна та антропологічно орієнтована трансформації здоров'язбережувальних знань, а також співвідносні з нею процеси формування інтелектуально-ціннісного та особистісно-екзистенційного компонентів здоров'язбережувальної компетентності. Актуалізуються питання застосування герменевтичного підходу для формування відповідальності, професійної совісті та милосердя вчителя, а також розвитку його інтерпретативних практик.

Ключові слова: розвиток здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури, герменевтика, педагогіка здоров'я, педагогіка, аксіологія, філософія освіти, методологія, екзистенція, милосердя, гуманізація, гуманітаризація освіти.

V. M. Fedorets,

doctoral student, candidate of medical sciences, Institute of higher education of the National academy of sciences of Ukraine, Kyiv (Ukraine)

**HERMENEUTICAL APPROACH AS A SIGNIFICANT
METHODOLOGICAL COMPONENT OF THE HEALTH PRESERVING
COMPETENCE DEVELOPMENT AMONG PHYSICAL EDUCATION
TEACHERS**

Abstract. The article highlights the ways of using hermeneutics for forming the strategy and methodology of the health preserving competence development among the physical education teachers. The hermeneutical, value-content, existential and anthropologically oriented transfer of health preserving knowledge, as well as the correlating processes of forming the intellectually valuable and personally existential components of the health preserving competence are determined as a significant and predictable result of applying the hermeneutical approach.

The issues of applying the hermeneutical approach to forming feelings of responsibility, professional consciousness and mercy in a teacher as well as forming his interpretative practices are being actualized.

Key words: health preserving competence development among the physical education teachers, hermeneutics, pedagogy of health, pedagogy, axiology, philosophy of education, methodology, existence, mercy, humanization, humanization of education.

Постановка проблеми. Необхідність і доцільність використання герменевтики для формування методології розвитку здоров'язберезувальної компетентності вчителя фізичної культури первинно зумовлена специфікою діяльності педагога та сучасними соціокультурними тенденціями. До освітніх і професійних чинників актуалізації даної проблематики ми відносимо перш за все особливу аксіологічно і технологічно орієнтовану комунікативну поведінку і педагогічну комунікацію; наявність активних дискурсивно-комунікативних, дискурсивно-діалогічних та рецептивних практик; існування значимого комунікативно-ціннісного і антропологічно орієнтованого дискурсу тілесності [1], тіла і локомоції; упровадження особистісно-зорієнтованого й

компетентнісного підходів, що визначає потребу в актуалізації комунікативно-герменевтичного потенціалу особистості; процеси гуманізації [3, 4], декомунізації та європеїзації культурно-освітнього простору; необхідність в особистісно та соціально прийнятних інтерпретаціях і вдосконаленні існуючої в освіті ідеології збереження здоров'я та відповідних практик і знань.

Необхідно прийняти до уваги, що вище зазначені культурно-освітні тенденції та особливості професійної діяльності вчителя фізичної культури, які значною мірою визначають виховну та навчальну роботу, центруються навколо проблематики формування смислів, цінностей та виховних і психокорекційних впливів насправді і базуються на герменевтичних [5, С. 404-410] та комунікативних практиках і баченнях. Питання в тому, що ці герменевтичні підходи і бачення не завжди виділяються з контексту професійної діяльності і не репрезентуються як педагогічно-герменевтичні.

Враховуючи вище зазначене, ми вважаємо, що шляхи вдосконалення здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури необхідно спрямувати на розвиток у нього здатності до поглибленого як інтелектуального, так і екзистенційно-ціннісного розуміння та інтерпретації не тільки знань про здоров'я, але й про саме життя й особистість учня. Тобто необхідно сформувати в педагога здатність до герменевтичної і герменевтично-екзистенційної рефлексії освітнього і особистісного буття учня та його здоров'я як цілісного та ціннісного життєвого і життєтворчого феномену та неповторної й унікальної онтології. Ця герменевтична установка (здатність сприймати об'єкти і процеси як текст, що формує і містить смисли) і особистісно-професійна характеристика визначається перш за все як інтелектуальне і душевне вміння, бажання і здатність, спрямовані на розуміння комунікативної взаємодії, освітніх практик, певних ситуацій, відносин, потреб, проблем дитини. І, звичайно, учитель має розуміти перш за все дитину та вміти не тільки однозначно інтерпретувати її здоров'я, проблеми, вчинки буття тощо.

Зрозуміло попереднім і значимим кроком до ефективної практики є формування відповідної методології й методики.

У науковій педагогічній літературі робіт, які висвітлюють вказану проблему використання герменевтики для формування методології розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури, недостатньо, що сукупно із значимістю для практики цієї теми визначає актуальність нашого дослідження.

Метою нашого дослідження була актуалізація проблематики використання герменевтики для формування методології й методики розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури в умовах післядипломної освіти.

Завдання дослідження: визначити шляхи й особливості використання герменевтики в методології розвитку здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури; розробити підходи до герменевтизації здоров'язбережувальних знань; актуалізувати використання герменевтики для формування ціннісно-сміслового ядра знань та розвитку інтелектуально-ціннісного і особистісно-екзистенційного компонентів компетентності;

Виклад основного матеріалу. Відповідно до сучасних тенденцій європеїзації, декомунізації і гуманізації освіти використання герменевтичного підходу при формуванні компетентностей (здоров'язбережувальної, професійної та ін..) та в розвитку педагогіки здоров'я нами розуміється як адекватна, доцільна та співвідносна до професійної діяльності вчителя фізичної культури освітня стратегія. Герменевтика є перш за все гуманітарною теорією і практикою, що визначає її людиномірну і антропоцентричну специфіку.

Проблематика використання герменевтики в педагогічній теорії та практиці висвітлена в роботах А. Закірової [2], Д. Лисуна, А. Яремчука, А. Богачова, С. Карвацької, Л. Самойлова, А. Паливоди [4], Д. Ануфрієвої, Л. Губенко, А. Пасичниченко, В. Малахової [3], О. Румянцева [5, С. 404-410] А. Яремчука, І. Гетьмана, В. Михайленка.

У нашій педагогічній системі використання герменевтики стосується формування всіх п'яти компонентів здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури – інтелектуально-ціннісного (когнітивного), особистісно-екзистенційного, діяльнісно-дискурсивного, антропокультурного і інклюзивно-гуманістичного. Ми також вважаємо, що використання герменевтики стосується і проблематики формування професійної й ціннісно орієнтованої суб'єктності вчителя, без якої вказана здоров'язбережувальна компетентність не зможе бути у повній мірі розвинута і реалізована.

Висновок. Представимо у форматі тез аналіз основних ідей та концептів, сформованих в результаті нашого дослідження:

1. В педагогічній системі, спрямованій на формування особистісно-екзистенційного компоненту здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури, герменевтика є актуальною складовою методології і методики. Використання герменевтичного підходу сприяє розкриттю і актуалізації ціннісно-сміслового та екзистенційно-ціннісного вимірів здоров'я, орієнтованих мотивацій, цілепокладання, установок, поведінкових стереотипів, інтенцій. Вказаний підхід спрямований на формування (точніше на розкриття) милосердя, відповідальності за життя і здоров'я учнів, професійної совісті, поваги до дітей і їх буття, актуалізації проблематики духовності і збереження духовного здоров'я.

2. У рамках розвитку інтелектуально-ціннісного компоненту здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури роль герменевтики визначається перш за все її парадигмальним статусом [5, С. 404-410] у соціогуманітарному дискурсі та значимістю для методології гуманітарних наук. Відповідно до цих антропологічно орієнтованих «розуміючо-ітерпретативних» тенденцій герменевтика репрезентується нами в форматі методологічно-філософської, інтелектуально-ментальної і технологічної передумов розвитку в учителя фізичної культури здатності до розуміння, інтерпретації, тлумачення та ефективного застосування

здоров'язберезувальних знань. Вона також спрямована на вдосконалення його здоров'язберезувального мислення, здатності до проблематизації, професійного світогляду і візій та дискурсивно-комунікативних, інтелектуальних і рецептивних практик, а також націлена на ефективне використання рекреаційних, гуманітарних і психологічних технологій, спрямованих на збереження духовного, соціального і психологічного здоров'я.

Завдяки герменевтизації здоров'язберезувальні знання трансформуються, стаючи складовими інтелектуальних навичок і технологій, а також репрезентацій, когнітивних схем і стереотипів. Але первинно вказані знання стають складовими практик, методик і технологій збереження здоров'я. При цьому процесі герменевтизації знання набувають не тільки технологічно-інструментальну інтенціональність, але й розглядаються нами як діяльнісно орієнтований інтелектуально-культурний і ціннісно-смісловий феномен. Таким чином, герменевтична рефлексія сприяє актуалізації не тільки змістовного компонента здоров'язберезувальних знань в інтерпретативному форматі, але й виявленню їх ціннісно-сміслових [2] та інтенціональних, а в певних випадках і телеологічних аспектів. У знаннях формується інтерпретативний та аксіологічний потенціали. Використання герменевтики поглиблює, розширює і аксіологізує здоров'язберезувальні знання, робить їх варіативними і придатними як до практичного використання, так і для теоретичного осмислення в широких професійних і культурних контекстах.

3. Використання герменевтичного підходу актуалізує потенціали розуміння та інтерпретації здоров'язберезувальних знань та здатність учителя мислити герменевтично і формує також відповідні герменевтичні практики [5, С. 404-410] та установки. Крім того, у педагога вдосконалюється вміння інтерпретувати, розуміти, тлумачити, трактувати, актуалізувати, екстраполювати, концептуалізувати і проблематизувати як певні здоров'язберезувальні знання, досвіди та практики, так і педагогічні ситуації. Це значною мірою визначає стратегії, тактики, алгоритми та особливості

застосування вказаних знань, вказуючи шляхи здоров'я орієнтованої герменевтичної рефлексії педагогічних ситуацій, а також формує відповідні герменевтичні установки.

4. Потенціали розуміння та інтерпретації сформовані в здоров'язбережувальних знаннях і досвідах, а також визначені цим можливості оптимальної аплікації певною мірою обумовлюють їх варіативність, яка проявляється в змісті, у процесах рефлексії і репрезентації, а також через збільшення можливостей до формування міждисциплінарних і трансдисциплінарних зв'язків і взаємодій. Розуміння, інтерпретативність та варіативність знань і досвідів про людину і її здоров'я, а також співвідносні до них особливості інтелектуально-ментальної сфери педагога, які інтегративно [6] в контексті компетентнісного підходу розглядаються нами як цілісний знаннєво-ментально-ціннісний феномен є *герменевтично-гносеологічною основою* здоров'язбережувальної компетентності. Необхідно зазначити, що герменевтично-гносеологічна основа здоров'язбережувальної компетентності визначає певні і співвідносні зміни як знань так і когнітивної сфери вчителя.

Завдяки розширенню й поглибленню розуміння та актуалізації інтерпретативних практик розкриваються можливості до таких змін здоров'язбережувальних знань, як їх можливі трансформації, актуалізації, трансфер, інтеграція, репрезентації, аплікації, переформатування, входження в склад фреймів, когнітивних схем та інших інтелектуально-ментальних утворень. Для нас важливим є саме співвідносність і взаємозалежність знань та когнітивної сфери, яка реалізується через дискурсивно-комунікативні та інтерпретативні практики завдяки використанню герменевтичного підходу. Саме герменевтичний підхід дає можливість інтегративного розгляду знань, інтелектуальної діяльності й цінностей.

5. Герменевтика, розширена в своєму розумінні до буттєвого формату, є тим онтологічним розуміючо-інтерпретативним «мостом», який інтегрує інтелектуально-знаннєвий і аксіологічний виміри як в здоров'язбережувальних

знаннях, так і в когнітивній сфері педагога. Таке об'єднання обумовлює аксіологічно і герменевтично орієнтоване розуміння нами когнітивного компоненту здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури, а саме уявлення про нього як інтеграцію ціннісно-сміслових, знаннєвих, інтелектуальних і дискурсивних аспектів на основі герменевтично-онтологічних підходів, тому вказаний компонент визначається як *інтелектуально-аксіологічний*.

Список використаних джерел:

1. Быховская И. М. Человеческая телесность как объект социокультурного анализа : (история проблемы и методологические принципы ее анализа) / И. М. Быховская // Труды ученых ГЦОЛИФКа: 75 лет : ежегодник. – Москва : 1993. – С. 58–68.
2. Закирова А. Ф. Теоретико-методологические основы и практика педагогической герменевтики : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Закирова Альфия Фагаловна. – Тюмень, 2001 – 314 с.
3. Малахова В. Г. Педагогический потенциал понимания в гуманитарной образовательной парадигме: Теоретический аспект: Дис. ... канд. пед. наук: спец.: 13.00.01 - общая педагогика, история педагогики и образования [Электронный ресурс] / Малахова Виктория Григорьевна. - М.: РГБ, 2003. – 157 с.
4. Поливода А. А. Герменевтика как философско-педагогическая методология / А. А. Поливода // Грані. - 2016. - № 5. - С. 6-11.
5. Румянцев О. К. Метаморфозы разума в европейской культуре: к философским истокам современных проблем образования / Отв. ред. О. К. Румянцев – М.: Прогресс-Традиция. – 2010. – С. 404-410.
6. Чапаев Н. К. Структура и содержание теоретико-методологического обеспечения педагогической интеграции : дис. докт. пед. наук : 13. 00. 01 / Чапаев Николай Кузьмич ; УГППУ. – Екатеринбург, 1998. – 462 с.

Матеріали подано в авторській редакції